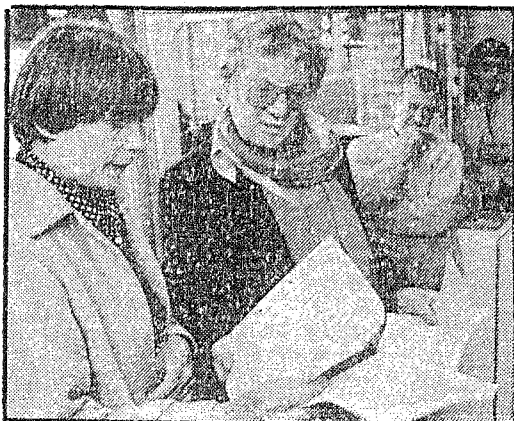
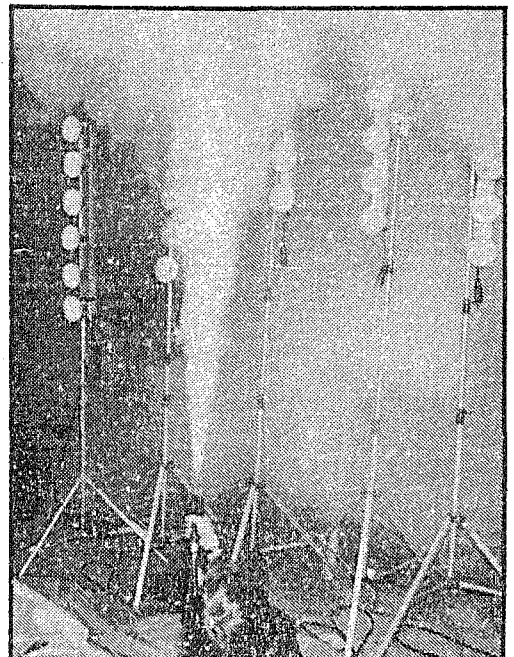

CLAUS EEN STRENG REGISSEUR

⊗ Hugo Claus overlegt met zijn assistente Lily Rademakers, de vrouw van filmmaker Fons Rademakers (Mijn Vriend, Max Havelaar, Mira). Op de achtergrond geluidsmen Tom Tholen.

Schrijver van Vrijdag brengt roman zelf in beeld

door KEES DE BAKKER

MARIEKERKE (België) – "Dit kan veel vrolijker gespeeld worden, doe eens alsof je een beetje danst" roept schrijver Hugo Claus tegen de Vlaamse acteur Herbert Flack, die als Erik een van de hoofdrollen speelt in de verfilming van Claus' toneelstuk Vrijdag.

Afscheidsscène

Er wordt een afscheidsscène gerepeteerd die vaak over moet, voordat zij definitief op het celluloid wordt vastgelegd.

Net als bij de toneeluitvoering van Vrijdag door de Nederlandse Comedie, waarvan de première op 15 november 1969 in de Amsterdamse Stadschouwburg werd gegeven regisseert Claus de filmversie.

Stoelen

Een groot gedeelte van de film wordt opgenomen in een huis in het Westvlaamse plaatsje Mariekerke. Er volgen nog opnamen in Luik en Brussel en de filmploeg gaat ook nog op stap in de natuur. Claus: "We maken nog opnamen in een korenveld waar wat gestoeld wordt."

Vrijdag is een realistisch drama van Claus. De arbeider Georges (gespeeld door Frank Aendenboom) komt na twee jaar gevangenisstraf, wegens het bedrijven van ontsuik met zijn dochter Christiane (Bilde van Mieghem), vrij. Bezoek van zijn vrouw Jeanne (Kitty Courbois) in de gevangenis heeft hij verboden. Als Georges thuiskomt, ontdekt hij dat Jeanne

De 31-jarige acteur Herbert Flack probeert zingend afscheid te nemen met "Adieu, adieu mijn garde-officier, adieu, en vergeet mij niet". Hij heeft zijn pyjama nog aan na de laatste vrij-partij met Jeanne. Georges heeft een nogal onverzorgd uiterlijk: slordige kleding en een stoppelbaard.

Regisseur Hugo Claus, zijn assistente Lily Rademakers, de

vertelt actrice Kitty Courbois tijdens de luchtpauze, nippend aan een lepel aspergesoep. "In Nederland filmen ze rustig twaalf uur achter elkaar tot het er op zit. Dat is hier door de cao onmogelijk".

Op 18 juli moeten de opnamen voor Vrijdag gereed zijn. De première wordt in december in Brussel gegeven. Tot die tijd kunnen er weinig publicaties van Hugo Claus verwacht wor-

formeerd. De première is in het Paleis voor Schone Kunsten in Antwerpen.

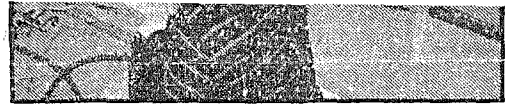
Anderhalf jaar geleden werd met de besprekingen om Vrijdag (het is Claus' vierde film) te vertilmen begonnen. Met een budget van ruim twee miljoen gulden, beschikbaar gesteld door de Belgische firma Kunst en Kino en het Nederlandse Cinecentrum, zocht Elly Claus de bezetting uit en schreef Claus

en de muziek. Ik heb Louis Andriessen gevraagd om die te maken. Hij was meteen enthousiast. Ik ben er nog niet aan toe gekomen om zijn muziek te be-tuisieren".

Hij vertelt dat Kitty Courbois elf jaar geleden de rol speelde van Christiane (nu is ze Jeanne) en Frank Aendenboom in 1970 Erik (nu de oudere Georges).

Niet alleen Kitty Courbois heeft moeite met het Vlaams

⊗ Aan de ontbijttafel gereed voor de verfilming van de afscheidsscène in Vrijdag. Van links naar rechts Herbert Flack als Erik, Kitty Courbois als Jeanne en Frank Aendenboom als Georges. Achter hen: regisseur Hugo Claus, chef-cameraman Ricar-

Even paniek bij Vrijdag: een kleine brand in een plastic scherm, dat in een buitenplaats het buitenlicht moet tegen houden. In een paar minuten waren de vlammen geblust.

Erik (Herbert Flack). Om zijn zonde extra te zuiveren laat hij Erik en Jeanne nog een keer met elkaar vrijen.

De opnamen in Mariekerke gebeuren in een keuken "uit de jaren zestig". Het krielt er van kabels en de lampen zijn gericht op het drietal acteurs aan tafel: Georges en Jeanne, die Erik voor het laatste gedag zeggen.

noviteit, opnameleider Jef van de Water, grimeuse Pascale Kellen, geluidsmen Tom Thelen, kostuumontwerper Jan 'Aix en talrijke andere zijn die dag van negen uur 's morgens af tot zes uur 's middags in touw.

"Ja, die Belgen, en daar bedoel ik vooral de technici mee, hebben hun werktijden beter geregeld dan de Nederlanders

die of roman, wel gaat er in september een nieuw toneelstuk van hem in première.

"Dat is Phaedra", zegt Claus, die zich na een paar telefoontjes pas tijdens de tweede lunchgang bij het gezelschap schikt. "Het is een stuk naar Seneca en Racine, en het wordt geregisseerd door Ton Lutz. Voor Phaedra wordt een gelegenheidsbezetting ge-

tot 18 uur met de film bezig.

"Als regisseur - dit is de tweede keer dat ik regisseur - moet je alles in de gaten houden. Een acteur hoeft alleen maar te acteren, maar de regisseur moet letten op allerlei details. Het spel, het decor - dat moet kloppen met het beeld van de jaren zestig waarin het stuk speelt -

dat ook. Het is geen Vlaams dialect, maar een Claus-taak. Hij zorgt ervoor dat het Vlaams meer poëzie krijgt en subtieler wordt."

Herbert Flack voegt daar aan toe: "Hij is heel streng voor zijn taal. Vrijdag is ook heel muzikaal geschreven. Zo muzikaal als hij zelf is."

Kleur

De Belgische schrijver daarover: "Mijn taal wordt niet gesproken op straat. 't Is geen dialect, geen Nederlands. 't Is Nederlands met een Vlaamse meer poëzie krijgt en subtieler wordt."

Claus vindt het vreemd dat zijn boeiendste stukken altijd floppen. "Ze gaan er in als koek als ze maar realistisch zijn, zoals Vrijdag, maar als ze grilliger worden en wanneer er meer aan te beleven is wat de vorm betreft, zoals Jessica en Leopold II, kun je 't wel vergeten. De Franse uitvoering van Leopold II, die in Brussel is te zien, is overigens beter ontvangen dan de Vlaamse versie."

In café De Reynaert wordt hij regelmatig aangesproken met "Meneer Claus". Uit eerbied? Hij weet het zelf niet. "Mischien omdat ik niet zo'n vlotte broek ben."

Na precies een uur lunchpauze keert de filmploeg terug naar de keuken in het huis aan de Omgangstraat 28. Er ontstaat even paniek als een oververhitte lamp op de buitenplaats zorgt voor een brandje in een scherm dat het buitenlicht moet tegenhouden.

Binnen een paar seconden haalt een technicus een brandblusapparaat tevoorschijn en

camerawerk deed in de met een camera. Hij deed de film Providence, en Lily Rademakers. Haar man Fons speelt de bijrol van douane-chef Jules in Vrijdag. Foto's Gerard van Bree

kan iedereen de beperkte schade zien: een rond gat van zo'n dertig centimeter in het plastic scherm en een paar kapotte lampen. Opgelucht nemen de hoofdrolspelers weer plaats achter de keukentafel, onder de efficiënte maar aimabele regie van Claus, waar zeven minuten film van van de bewuste afscheidsscène worden opgenomen.

Figurant

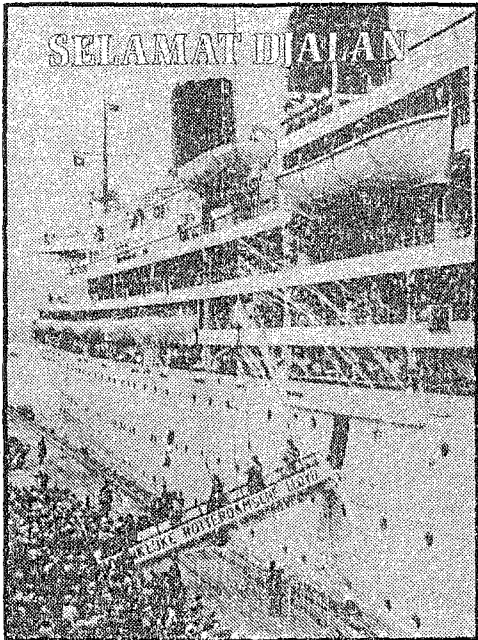
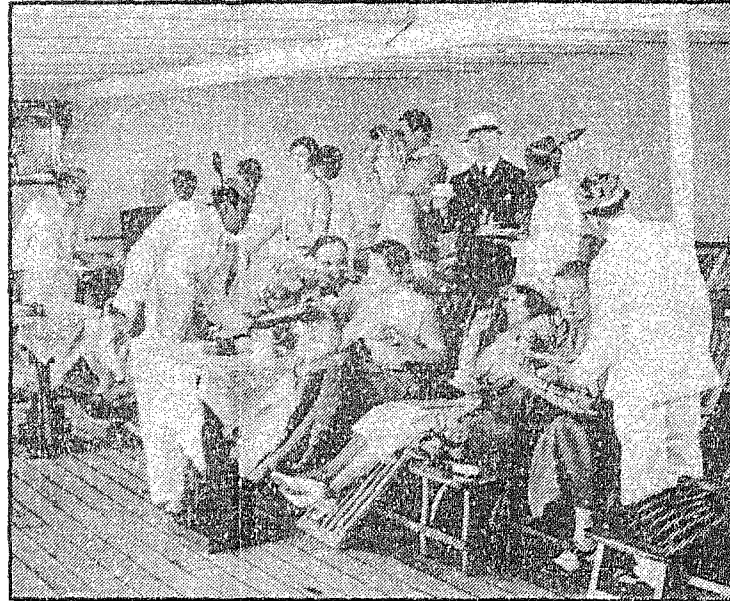
De inwoners van Mariekerke waren wel bij de verfilming van Vrijdag. Sommigen doen dienst als figurant. Het café De Reynaert aan de Omgangstraat verzorgt de inwendige mens tijdens de lunchpauze. Alleen pastoor Jos Pauwels zag de naam van Mariekerke om de jaarlijkse passiespelen aangepast toen hij vernam dat de filmploeg een middagmaaltijd wilde gebruiken in zijn Parochiecentrum. Hij wees het af.

Op de kaiser sprak hij schandevan de naakt-opname van Hilde van Miegheem als Christiane, de sensuele dochter van Georges en Jeanne. "Het is toch dat lieve meisje met dat blauwe kleedje dat straks met geweld uitgekled moet worden?, verkondigde hij vertwijfeld.

De opnamen in het decor Mariekerke gaan ondanks dit kleine incident onverstoortbaar door.

Mailboten voor anker in De Doelen

PRACHTIG OVERZICHT VAN EEN STUK NEDERLANDSE SCHEEPSBOUWTECHNIEK

Selamat djalan (Goeie reis). De omslag van het

DOOR BAREND MAASKANT

ROTTERDAM - Etelijke honderduizenden moeten tussen 1900 en 1940 met de passagierschepen van de toenmalige Amsterdamse en Rotterdamse rederijen Stoomvaart Maatschappij Nederland en Rotterdamse Lloyd naar het toenmalige Nederlands-Indië of van daar naar het vaderland zijn gevaren.

Wie dat heeft meegemaakt, wordt er lyrisch van. Daarom is het een goede gedachte van het Rotterdamse maritiem museum Prins Hendrik om aan de beroemde mailschepen uit die periode een tentoonstelling te wijden, tot 15 september in De Doelen.

Voor de eeuwwisseling bestond die passagiersvaart ook al, maar de organisatoren hebben zich beperkt tot de tijd van de echte mailschepen. In het acht jaar eerder gesloten contract tussen onze regering en beide rederijen voor het vervoer van post ("mail") waren onder meer eisen omtrent de snelheid ge-

'De goeie ouwe tijd'. Nederlandse passagiers laten zich op het promenade-dek van de Dempo verwennen door Javaanse bedienden.

In antwoord hierop verscheen de Lloyd in 1900 met de Sindoro met een heel andere passagiersaccommodatie dan de gebruikelijke indeling. De Nederland bracht in dat jaar de Koning Willem II en de Koning Willem III in de vaart.

In de behandelde veertig jaren voeren 34 schepen in deze lijndienst: 17 van elke rederij, waarbij gemakshalve ook is meegeteld de Willem Ruys van de Lloyd, hoewel die pas in 1947 in de vaart kwam. Intussen is zij nog het enige overgebleven schip uit die categorie, zij het radicaal verbouwd en sinds 1964 onder Italiaanse vlag varende als Achille Lauro.

Ouderen weten zich ongetwijfeld andere beroemde scheepnamen te herinneren, zoals de Siamat, Indrapoera, Sibajak, Baloeeran en Dempo van de Lloyd, en van de Nederland: Jan Pieterszoon Coen, Johan de Witt, Christiaan Huygens, Johan van Oudenbarnevelt en Marnix van Sint Aldegonde. Over al die schepen - en ook over an-

dere - staat wel iets interessants in het begeleidende boekje met dezelfde titel als de expositie: Selamat djalan - goede reis.

Het is van de hand van de conservator B.C.W. Lap. Uit de 80 bladzijden tekst met 20 zwart-wit plaatjes er tussen proef je zijn ervaring, opgelopen tijdens reizen met zulke schepen. Vooral de hoofdstukken over de reis en het leven aan boord zitten boordevol nostalgie.

Er staat ook in dat de Lloyd al haar mailschepen bij De Schelde in Vlissingen heeft laten bouwen en dat de interieurarchitect C. A. Lion Cachet van 1908 af voor de Nederland alle eerste-klassalons heeft ontworpen.

De Patria van de Lloyd (pas na 60 jaar gesloopt) was het eerste door turbines voortgedreven Nederlandse passagierschip. Het werd in 1935 aan Rusland verkocht, waar het onder de naam Svir dienst deed als opleidingschip. Duitse vliegtuigen brachten de Svir in 1942 tot zinken. Na de oorlog werd zij gelicht, gerepareerd en kwam als Aleksandr Mozhaisky weer als passagierschip in de vaart. Als zodanig kwam de ex-Patria in 1951 voor herstellingen naar Wilton-Fijenoord in Schiedam. Acht jaar lag zij aan een Russische havenkade voordat de sloophar-

mer in Hongkong zich er in februari 1979 over ontfermde.

Veel veel stoffelijke herinneringen aan deze prachtige schepen zijn verdwenen, vaak gedachteloos afgestaan aan de vergetelheid. In het Rijksmuseum Nederlandsche Scheepvaart Museum wordt het een en ander aan scheepsversiering bewaard. Een deel ervan wordt op deze expositie getoond, waaronder houten beeldhouwwerk en enkele fraaie stoeljes met tafeltje uit de rooksalon van de Johan van Oudenbarnevelt.

Er staan acht modellen en halfmodellen van deze schepen uit verschillende perioden. Er zijn er niet zoveel meer van en Lap bloost van teleurstelling als hij vertelt hoe blijkbaar het model ook de deur uitging als het schip zijn dienst had gedaan...

De tentoonstelling bestaat voor een belangrijk deel uit beelden: veel foto's - vaak in bruikleen van de Nedlloyd - en affiches. Zij tonen het goede leven aan boord, de rijke interieurs met al hun kunstenaars- en vakmanschap, en ook hoe het de schepen soms noodlottig verging. Niet te zien zijn - uit pietet wellicht - de gehavende Willem Ruys en de Oranje na hun hardhandige ontmoeting in de Rode Zee tijdens een januari-nacht in 1953.

BAS VAN DER HEYDEN BIEDT TE KOOP AAN WINKELPAND in Ridderkerk

Gelegen aan de Ringdijk 12, op loopafstand van het centrum. Oppervlakte begane grond 100 m², boven opslagruimte.

Aileen al de "nostalgische" omgeving maakt dit een ideale vestigingsplaats voor een ambitieuze specialist. Een hoge, gunstige, 2e hypotheek is eventueel verkrijgbaar en de koopsom is nader overeen te komen.

Inlichtingen verkrijgbaar bij:

makelaardij john r. van spronsen bv paulusweg 9, postbus 149 3340 AC h.s. ambacht, tel. 01858-2857

De koper moet ten minste vijf maanden voor de verkoop van de zaak in kennis worden gesteld van de verkoop van de zaak. De koper moet ten minste vijf maanden voor de verkoop van de zaak in kennis worden gesteld van de verkoop van de zaak.